

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
VALSTSTIESĪBU ZINĀTŅU KATEDRA

Rīgā

24.09.2012.

*Latvijas Republikas
Centrālajai vēlēšanu komisijai*

Par atzinuma sniegšanu

[1] Latvijas Universitātes Juridiskā fakultāte ir saņēmusi Centrālās vēlēšanu komisijas 07.09.2012. vēstuli Nr. 02.01.7/127, kurā lūgts sniegt atzinumu, vai vēstulē norādītais likumprojekts „Grozījumi Pilsonības likumā” ir uzskatāms par pilnībā izstrādātu Satversmes 78. panta izpratnē. Juridiskās fakultātes dekānes uzdevumā šo atzinumu sagatavojusi Valststiesību zinātņu katedra. Centrālās vēlēšanu komisijas vēstule apspriesta un atzinuma projekts izstrādāts Valststiesību zinātņu katedras sēdē š.g. 20. septembrī.

(2) Satversmes 78. pantā noteiktā prasība pēc pilnīgas izstrādātības izriet no tajā pašā pantā paredzētās iespējas šo likumprojektu pieņemt tautas nobalsošanā. Šādā gadījumā likumprojekts faktiski tiek pieņemts tikai vienā lasījumā. Tādēļ likumprojektam jau savā sākotnējā redakcijā ir jābūt tādām, ko pieņemšanas gadījumā ir iespējams piemērot, un kas nav pretrunā Satversmei. Ņemot vērā minēto, Valststiesību zinātņu katedras ieskatā par pilnīgi izstrādātu atzīstams tāds likumprojekts, kurš negroza Latvijas valstiskuma pamatelementus. Par tādiem var uzskatīt Latvijas tautu, Latvijas teritoriju, Satversmē noteiktos valsts iekārtas pamatprincipus (it īpaši demokrātiskas valsts iekārtas un tiesiskuma principu), kā arī Latvijas latviskuma principu (ko dažkārt dēvē par nacionālas valsts principu). Jebkurš no šiem elementiem veido Latvijas valstiskumu - Latvijas iekšējo juridisko identitāti (sal. ar *Valsts Prezidenta Konstitucionālo tiesību komisijas viedokli par Latvijas valsts konstitucionālajiem pamatiem un neaizskaramo Satversmes kodolu, 390. punkts*). Bez šiem elementiem Latvija ir pielīdzināma cilvēkam bez personības jeb iekšējā „es” - juridiski gan tas pastāv, taču patstāvīgi funkcionēt nespēj. Savukārt no valsts iekārtas pamatprincipiem izriet vismaz šādi pilnīgi izstrādāta likumprojekta kritēriji:

- 1)likumprojekts nedrīkst būt acīmredzami neatbilstošs tiesību normām ar augstāku juridisko spēku. Piemēram, grozījuma projekts Saeimas vēlēšanu likumā, kas piešķirtu pasīvās vēlēšanu tiesības personām, kas sasniegušas 18 gadu vecumu, būtu acīmredzamā pretrunā Satversmes 9. pantam. Likumdevējam (arī tautai) ir pienākums acīmredzamas neatbilstības novērst jau likumdošanas procesā. Tas neliedz attiecīga likuma tiesiskumu vērtēt Satversmes tiesā. Ja likumprojekts paredz grozījumus Satversmē, tad tas nedrīkst būt pretrunā minētajiem Latvijas valstiskuma elementiem;
- 2)likumprojektam ir jāsaturs tiesību normas. Likumprojekts nevar būt noformēts kā deklaratīvs paziņojums. Tāpat tas nevar būt kāda likuma konceptuāls ierosinājums (sal. ar Satversmes 47. pantu). Šī atzinuma ietvaros nav nepieciešams analizēt, vai vēlētāji var iesniegt Satversmes vai likuma preambulu;
- 3)likumprojektā ietvertajām tiesību normām ir jābūt skaidrām. Likumprojekts nedrīkst būt iekšēji pretrunīgs (šīs pretrunas nav iespējams novērst ar iztulkošanas palīdzību) vai citādi neskaidrs (piemēram, paredz kādai personai neierobežoti plašu kompetenci). Šī kritērija konkretizēšanai iespējams lietot arī Eiropas Cilvēktiesību tiesas izstrādātos skaidra likuma kritērijus;
- 4)likumprojekts neietver jautājumus, kas ir citu valsts orgānu kompetencē - šī prasība izriet no varas dalīšanas principa. Piemēram, likumprojektā nevar paredzēt amnestiju, izteikt neuzticību Ministru kabinetam, atlaist Saeimu, atcelt tiesu nolēmumus.

Likumprojekts var būt pretrunā ar citām tāda paša vai zemāka juridiskā spēka tiesību normām. Šādas pretrunas iespējams atrisināt ar tiesību normu kolīziju risināšanas metodēm. Tāpat likumprojektā var nebūt ietvertas visas normas, kas nepieciešamas tā īstenošanai. Šādā gadījumā pēc likuma pieņemšanas Saeimai ir pienākums operatīvi izdarīt grozījumus citos likumos un paredzēt likuma ieviešanai nepieciešamās normas, ciktāl tās nemaina tautas pieņemto likumu pēc būtības Satversmes 78. panta izpratnē. Ir pieļaujams, ka likumprojekts neatbilst likumdošanas tehnikas un kodifikācijas tradīcijām (izņemot iepriekš minētos kritērijus). Likumprojekta neatbilstību likumdošanas tehnikas un kodifikācijas tradīcijām var novērst Saeima gan pirms likumprojekta pieņemšanas - iesniedzot priekšlikumus, ja Saeimas vairākums atbalsta likumprojektu -, gan pēc likumprojekta pieņemšanas, izdarot redakcionālus labojumus attiecīgajā likumā vai pat paredzot attiecīgu regulējumu citā likumā.

(3) Centrālās vēlēšanu komisijas vēstulē minētā likumprojekta 1. pants paredz, ka par Latvijas pilsoņiem ar 2014. gada 1. janvāri ir uzskatāmi nepilsoņi, kuri līdz 2013. gada 30. novembrim Ministru kabineta noteiktajā kārtībā nav

iesnieguši iesniegumus par nepilsoņa statusa saglabāšanu. Šāds regulējums paredz izmaiņas Latvijas tautas sastāvā, to papildinot ar personām, kurām nav nekādas vēsturiskas saiknes ar sākotnējo pilsoņu kopumu. Latvijas tauta kā viens no Latvijas pamatelementiem ir vēsturiski noteikts pilsoņu kopums, no kuriem lielākā daļa ir personas, kuras par pilsoņiem tika atzītas 1919. gada Likumā par pavalstniecību, vai šo personu pēcnācēji. Latvijas tautas masveidīga vai beznosacījumu papildināšana ar personām, kurām nav nekādas vēsturiskās saiknes ar sākotnējo pilsoņu kopumu, deformē Latvijas valstiskumu. Šādā aspektā nav juridiskas nozīmes, vai likumprojekts paredzētu pilsoņu kopumu papildināt ar visiem nepilsoņiem vai, piemēram, visiem jebkuras citas valsts pilsoņiem, kuri to vēlētos, vai bezvalstniekiem. Tādēļ pastāv pamats apgalvojumam, ka attiecīgs regulējums būtu pretrunā Latvijas valstiskumam un apdraud Latvijas pastāvēšanu. Līdz ar to **Valststiesību zinātņu katedras ieskatā minētais likumprojekts nav uzskatāms par pilnīgi izstrādātu Satversmes 78. panta izpratnē.**

Ar cieņu,

LU Juridiskās fakultātes
Valststiesību zinātņu katedras vadītājs

prof. Dr.iur. Ringolds Balodis